

ERGENLERDE EBEVEYN TUTUMLARININ İÇSELLEŞTİRME VE DIŞSALLAŞTIRMA BOZUKLUKLARI İLE İLİŞKİSİ

Selma Çilem Kızılpınar*, Burçin Çolak**, Fatma Bahar Atak*, Bedriye Öncü***

* Araş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

**Uzm. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

***Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

uygurcilem@gmail.com 05068004199
burcincolak@hotmail.com 03125956670
f.baharatak@gmail.com 03125956670

ÖZET

Ruhsal hastalıklar için birçok biyolojik ve psiksosyal risk etmeni tanımlanmıştır. Ebeveyn tutumları da ergenlerin psiksosyal gelişimlerine doğrudan etkilidir ve psikopatoloji üzerine etkisi bulunmaktadır. Bu önemli ilişki sebebi ile, alan yazında anne ve baba tutumları ile ilgili birçok kuramsal açıklama yapılmış ve bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ergenlerin psikiyatrik tanıları ile aile tutum özellikleri arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Ergen Ünitesi'ne başvuran 97 olgu ve hastaneye başvuru sırasında eşlik eden anneleri çalışmaya alınmıştır. Aile tutumlarını değerlendirmek amacı ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Olgular boyutsal bir yaklaşım ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları olarak gruplara ayrılmıştır. İçselleştirme ve dışsallaştırma gruplarının ebeveyn tutumları karşılaştırılmıştır. Dışsallaştırma grubunda aşırı koruyucu annelik ve ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutlarının içselleştirme grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar ışığında dışsallaştırma bozukluklarında ebeveyn ve ergen ilişkisinin daha problemlili olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn tutumları, ergenlik, içselleştirme bozuklukları, dışsallaştırma bozuklukları

THE RELATIONSHIP BETWEEN INTERNALIZATION AND EXTERNALIZATION DISORDERS OF PARENT ATTITUDES IN ADOLESCENTS

ABSTRACT

Many biological and psychosocial risk factors for mental illnesses have been identified. Parental attitudes have a direct effect on the psychosocial development and psychopathology of adolescents. Due to this important relationship, many theoretical explanations about parent attitudes were made and various researches were made in the literature. The aim of this study was to investigate the relationship between adolescents' psychiatric diagnoses and family attitudes properties in 97 patients and their accompanying mothers. Parent Attitude Research Instrument was used to evaluate parental attitudes. Patients were grouped as internalization and externalization disorders with a dimensional approach. In the analyzes, the relationship between internalization and externalization groups and parental attitudes were examined. In the externalization group, the

dimensions of rejecting the role of being housewife and overprotective motherhood were significantly higher than in the internalization group. The light of these results, we can say that parent and adolescent relationship is more problematic in externalization disorders.

Key words: Parental attitudes, adolescence, internalization disorder, externalization disorder

GİRİŞ

Ergenlerin ebeveyn ilişkileri bebeklik ve erken çocukluk döneminden itibaren şekillenir. Bebekler ve çocukların tutum ve davranışları, çevre ile kurdukları ilişkileri, çevreye duyarlılıkları, tepkileri ve gelişimsel özellikleri birçok benzerlik gösterir. Bebekler genelde bencil, alıcı, inatçı ve meraklıdır. Hatta bebekleri, diğer bebeklerden ayıran bir kimlik kavramından bahsetme yerine, onların ortak özelliklerinden bahsetmenin daha yerinde olacağı belirtilmiştir (Odağ, 2007). Bebekleri bu denli değiştiren de hiç kuşkusuz çevresi ve çevrenin en önemli simgeleri olan anne babalardır. Başlangıçta anne ile simbiyotik bir ilişki içinde olan ve kendisini anneden ayıramayan bebek, daha sonra kendisinin ayırdına varır ve bir üçüncü ile yani baba ile ilişkiye girmeye başlar (Odağ, 2007). Anne ve babanın çocukla kurduğu ilişki, çocuğa karşı tutum ve davranışları çocuğun gelecekteki yaşantısı açısından oldukça önemlidir. Birçok gelişim kuramında da bu ilişkinin önemine vurgu yapılmaktadır. İnsan yaşamını sekiz psikoseksüel gelişim evresine ayıran Erikson'a göre doğru ebeveyn tutumları ile kendisine ve çevresine güvenen, bağımsız ve kendine ait bir kimlik oluşturabilen bireyler yetişecektir.

Ebeveyn tutumları ile ilgili olarak kuramsal gelişimi incelediğimizde 1930'lardan bu yana, ebeveyn tutumları üzerine birçok farklı özellik tanımlandığını, çeşitli şekillerde sınıflandırıldığını görmekteyiz. 1940'larda Baldwin ve arkadaşlarının yaptığı gözlemsel bir çalışmada, ebeveyn tutumlarında, demokrasi boyutu ve kontrol boyutu olmak üzere 2 boyut tanımlanmıştır (Demir ve Şendil 2008; Baldwin 1948). Demokratik tutumda, ebeveyn ve çocuk arasındaki sözel iletişim oldukça yoğundur. Kurallar nedenleriyle açıklanır ve çocuğa fikir belirtme şansı verilir. Kontrol boyutunda ise, çocuğun davranışları kısıtlanır, kısıtlamalar net bir şekilde çocuğa yöneltilir, uygulanır ve çocuğa kararlar konusunda söz hakkı tanınmaz. Mussen de (1956) izin verici, reddedici, aşırı korumacı ve aşırı titiz olmak üzere 4 farklı ebeveyn tutumu tanımlamıştır. İzin verici tutumda olan anne, çocuğunu araştırmaya cesaretlendirir, bunun için uygun sosyal çevre sağlar. Böylece çocuk da içinden geldiği gibi ve bağımsız davranabilir. Reddedici anneler, bebeklerine öfke duyarlar ve çocukları sınır ihlalinde bulunduğu cezalandırırlar. Bu çocuklar güçlü bağlar geliştirmekte zorlanırlar. Aşırı korumacı anneler, çocuğun bağımsız aktivitelerini kısıtlarlar. Çünkü çocuğun bağımsızlaşmasını, çocuğa artık hakim olamayacakları düşüncesi ile eşleştirirler. Aşırı titiz anneler ise düzen ve titizlik konusunda çok endişeli olduklarından çocuğun kendiliğinden hareketlerini engellerler (Kendir 2016). Daha sonraki yıllarda da çeşitli aile tutumu boyutları tanımlanmıştır (Baumrind 1966; Baumrind 1971, Maccoby, 1983).

Çocuk ve ergenlerdeki problemlerli davranışlar, içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri olarak ayrılabilir. Dışsallaştırma davranışları, olumsuz duyguların öfke, saldırganlık şeklinde direk olarak ötekilere yöneltilmesi olarak tanımlanabilir (Roeser, Eccles ve Strobel, 1998). Kişilerin self-regülasyon becerisinin yeterince gelişmemiş olması ile ilişkilendirilir (Cole, Zahn-Waxler, Fox, Usher ve Welsh, 1996). İçselleştirme davranışlarında da bunun tersine olumsuz duygular direk olarak kişinin kendisine yönelir ve endişe, geri çekilme, korku, kaygı ile ilişkilidir (Roeser vd. 1998).

Ebeveyn tutum ve davranışlarının çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri üzerine ülkemizde ve yurtdışında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Örneğin ergenlerin ders başarısı ve aile tutumlarının araştırıldığı çalışmalarda demokratik tutumun ergenlerin okul başarısı ile olumlu ilişkili olduğu (Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling, 1992), izin verici ve otoriter tutum olumsuz ilişkili olduğu

bildirilmiştir (Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts ve Fraileigh, 1987). Bunlardan farklı olarak otoriter tutum, madde kötüye kullanımı açısından koruyucu bir faktör olarak belirtilmiştir (Baumrind, 1991). Ebeveynin uygun davranış beklentilerini tutarlı bir şekilde dile getirmesi ve bunu izlemesinin dışsallaştırma davranışlarını azalttığı, fiziksel ve sözel cezalandırmanın ise arttırdığı bildirilmiştir (Pinquart 2017; Janssens ve ark, 2015; Ferguson, 2015; Gottfredson ve Hirschi, 1990). Özerklik konusunda olumsuz tutumların da çocuklardaki depresif belirtilerle ilişkili olduğu gösterilmiştir (Pavlidis 2001).

Türkiye’de yapılan araştırmalarda da bu verileri destekleyen sonuçlar mevcuttur. Örneğin 75 kız, 75 erkek ergenin dahil edildiği bir çalışmada, demokratik tutum gösteren ve eşitlik tanıyan annelere sahip olan ergenlerin, aşırı koruyucu ve bakıcı, disiplinli tutumu olan annelere sahip ergenlere göre aileleri ile daha az çatıştıkları ve genel problem düzeylerinin daha düşük olduğu gösterilmiştir (Kulaksızoğlu, 1989). 11-14 yaş arası ergenler ile yapılan bir başka çalışmada anne babaların demokratik ve eşitlik tanıma tutumunun ergenlerde duygusal alandaki sorunları, davranış sorunlarını, dikkat eksikliği ve aşırı hareketliliği azalttığı, sosyal girişimciliği arttırdığı gösterilmiştir. Karı koca geçimsizliğinin de ergenlerde dikkat eksikliği ve aşırı hareketliliği arttırdığı, ergenlerin ruhsal açıdan güçlükler yaşamalarını arttırdığı gösterilmiştir (Keskin ve Çam 2008). Ayrıca dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu saptanan bireylerde daha fazla olumsuz anne baba tutumu saptanmıştır (Kılıç ve Şener 2005). 14-18 yaş arasında 60 adet Major depresyon tanılı ergenin aile tutumları açısından değerlendirildiği bir çalışmada, aşırı koruyuculuk, otoriter tutum ve eşler arası geçimsizliğin majör depresyon ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Özbaran ve ark. 2005).

Bu açıdan ergen psikopatolojilerinde anne baba tutumlarının araştırılması önem arz etmektedir. Çalışmalarda genel psikopatoloji boyutları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmediği görülmüştür. Oysa psikiyatrik tanıları birbirinden ayrı antiteler olarak ele almak yerine iki major boyutsal bağlam ile içselleştirme ve dışsallaştırma bozuklukları olarak ele alınmanın önemli olacağı düşünülmektedir.

Biz bu çalışmada Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Ergen Ünitesi’ne başvuran içselleştirme ve dışsallaştırma bozukluğu olan ergenler ve genç erişkinlerin aile tutumlarını araştırmayı amaçladık. Çalışmamızın ana hipotezi içselleştirme ve dışsallaştırma bozukluklarında ebeveyn tutumlarının farklılık göstereceği şeklinde olmuştur.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmaya Nisan 2019- Mayıs 2019 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ergen Ünitesi’ne ardışık olarak başvuran ve çalışmaya katılmayı kabul eden 97 hasta ve hastaya eşlik eden annesi dahil edilmiştir. Bütün katılımcılar ve ebeveynler çalışmanın kapsamı konusunda bilgilendirilmiş, ergenlerden ve annelerinden yazılı onam alınmıştır. Çalışma için Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurul’undan 08.04.2019 tarihinde 07-544-19 karar numaralı yazısı ile onay alınmıştır. Vakalar klinik açıdan DSM-5 tanı ölçütlerine göre değerlendirilmiş, vakalar içselleştirme ve dışsallaştırma bozukluğu olarak iki grup olacak şekilde sınıflandırılmıştır. Depresyon, uyum bozuklukları ve kaygı bozuklukları içselleştirme grubu olarak, davranış bozuklukları ve DEHB tanıları dışsallaştırma grubu olarak ele alınmıştır. Komorbit tanısı olanlar çalışmaya dahil edilmemiştir. Katılımcılardan yaş, cinsiyet bilgileri alınmıştır.

Kullanılan Ölçekler

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇYTÖ); Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek ebeveynler tarafından doldurulur. Anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı 0.91’dir. AHÇYTÖ,

“Aşırı koruyucu annelik”, “Demokratik tutum ve eşitlik tanıma”, “Ev kadınlığı rolünü reddetme”, “Evlilik çatışması-geçimsizlik” ve “Sıkı disiplin” olarak 5 farklı boyutu değerlendirir. Likert tipi bir ölçektir ve 1-4 arasında puanlanır. Ölçekte ters değerlendirilen maddeler de bulunmaktadır. Her faktör boyutu için puanlar ayrı ayrı toplanır. Sonuçta 5 boyutu yansıtan 5 ayrı puan hesaplanmış olur. Aşırı koruyuculuk, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, sıkı disiplin alt boyutları ana-baba tutumlarını doğrudan; ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik alt boyutları ise aile içi ve eşler arası ilişkiyi ele alarak çocuğu dolaylı yoldan etkileyen faktörleri içermektedir. ‘Demokratik tutum ve eşitlik tanıma’ boyutu dışındaki faktörlerde puan artışı olumsuz ana-baba tutumlarını gösterir. AHÇYTÖ'nin alt ölçeklerinden alınabilecek en yüksek puan “Aşırı koruyuculuk” için 64, “Demokratik tutum ve eşitlik tanıma” için 36, “Ev kadınlığını reddetme” için 52, “Karı koca geçimsizliği” için 24, “Baskı ve disiplin” alt ölçeği için 64'tür.

İstatistiksel Analiz

Veriler, SPSS 22.0 sürümü kullanılarak analiz edilmiştir. Bağımlı değişkenlerin normallik testleri, P-P plot ve Kolmogrov-Smirnov testi kullanılarak bakılmıştır. Gruplar AHÇYTÖ alt testleri açısından t-testleri ile karşılaştırılırken iki grup arasında cinsiyet değişkeni kovaryat olarak alınarak tek yönlü varyans analizi (ANCOVA) yapılmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya %30.9'u (n=30) erkek, %69.1(n=67)'i kadın olmak üzere 97 hasta dahil edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 18.43 ± 1.73 tür. İçselleştirme grubunda 78 (%80.9), dışsallaştırma grubunda 19 olgu (%19.6) bulunmaktadır. İçselleştirme grubunun %23.1'ini (n:18) erkekler %76.9'unu (n:60) kadınlar dışsallaştırma grubunun %63.2'sini (n:12) erkekler %36.8'ini (n:7) kadınlar oluşturmaktadır. İki grup arasında cinsiyet dağılımı normal dağılım göstermemektedir ($X^2: 11,489$, $p:0.002$). Bu sebeple içselleştirme ve dışsallaştırma grubu AHÇYTÖ alt testleri açısından karşılaştırılırken iki grup arasında cinsiyet değişkeni kovaryat olarak alınarak tek yönlü varyans analizi (ANCOVA) yapılmış ve cinsiyet açısından kontrol edildikten sonra da sonuçlar değişmemiştir. Bulgular Tablo 1'de özetlenmiştir. Aşırı koruyucu annelik alt boyutu için aritmetik ortalamalar içselleştirme grubunda $40,52 \pm 7.70$, dışsallaştırma grubunda $44.94 \pm 8,45$ olarak bulunmuştur. Ev kadınlığını reddetme alt boyutu içinse aritmetik ortalamalar içselleştirme grubunda $26,13 \pm 5,98$, dışsallaştırma grubunda $29,58 \pm 5,46$ olarak bulunmuştur. Gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, aradaki fark dışsallaştırma grubunda daha yüksek olmak üzere aşırı koruyucu annelik ($t=-2,071$; $p:0,042$) ve ev kadınlığı rolünü reddetme ($t=-2,174$; $p:0,032$) boyutları için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 1: İçselleştirme ve Dışsallaştırma Gruplarında AHÇYTÖ Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

	İçselleştirme	Dışsallaştırma	t	df	p
Aşırı koruyucu annelik	40,52±7.70	44.94±8,45	-2,071	82,00	0,042*
Demokratik tutum-eşitlik tanıma	26,94±2,74	26,23±2,72	0,961	88,00	0,339
Ev kadınlığını reddetme	26,13±5,98	29,58±5,46	-2,174	88,00	0,032*
Geçimsizlik-evlilik çatışması	13,54±4,04	14,78±4,10	-1,188	90,00	0,238
Sıkı disiplin	34,32±8,25	37,05±10,69	-1,156	86,00	0,251

Çalışmanın sonuçlarına göre dışsallaştırma grubunda aşırı koruyucu annelik ($\bar{x}=44,94$) ve ev kadınlığını reddetme ($\bar{x}=29,58$) düzeyleri içselleştirme grubundaki aşırı koruyucu annelik ($\bar{x}=40,52$) ve ev kadınlığını reddetme ($\bar{x}= 26,13$) düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

TARTIŞMA

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile davranım bozukluğu gibi dışsallaştırma problemleri için çeşitli biyolojik ve psikosyal risk etmeni tanımlanmıştır (Loeber ve ark., 2000). Buna ek olarak ebeveyn tutumlarının ve ebeveynlere verilen eğitimlerin sağaltım sonuçlarına etki ettiği önceki çalışmalar ile de gösterilmiştir (Hoza ve ark., 2000; Basu ve Deb, 1996).

Bu çalışmada psikososyal etmenlerin içinde sayabileceğimiz ebeveyn tutumlarının ve aile hayatının ergenlerin psikopatolojisi üzerine etkisinin incelemesi amaçlanmıştır. Çalışmamızda aşırı koruyucu annelik ve ev kadınlığı rolünü reddetme tutumları, dışsallaştırma bozuklukları grubunda içselleştirme bozuklukları grubuna göre daha yüksek olarak saptanmıştır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada, çalışmamızdan farklı olarak aşırı koruyucu annelik, içselleştirme bozuklukları ile ilişkili bulunmuştur (Demirkaya ve Abalı, 2012). Bu durum anksiyeteli yapının çocukta davranışsal inhibisyona neden olması ve genetik geçiş ile açıklanmıştır (Murriss, van Brakel, Arntz ve Schouten, 2011; Schreier, Wittchen, Höfler ve Lieb, 2008). Ancak anne baba tutumlarında kontrol boyutu arttıkça, ilgi miktarının azaldığı çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (Cesur ve Küyel, 2010). Düşük miktarda yakınlık ilgi de davranım bozuklukları ile ilişkilendirilmiştir (Jewell ve Stark, 2003). Bu anlamda çalışmamız literatür ile uyumludur. Buna ek olarak, dışsallaştırma bozuklukları grubundaki psikiyatrik bozuklukların kuralları, sınırları ve diğer insan ilişkilerini bozabilen yıkıcı doğası annelerde aşırı koruyucu tutumları artırıyor olabilir. Çocukların riskli davranışlarda bulunması ve ebeveynin travmatik olaylara daha fazla maruz kalması ihtimali annelerde bir çeşit baş etme mekanizması olarak koruyucu tutumları arttırdığını düşünmekteyiz.

Ev kadınlığını reddetme boyutunun dışsallaştırma bozuklukları grubunda daha fazla olması bu gruptaki bozuklukların tüketici doğası düşünüldüğünde anlamlı görünmektedir. Buna göre anneler dışsallaştırma bozukluğu olan çocukları ile yaşadığı zorluklardan dolayı bu rolden uzaklaşmayı istemekte olabilirler. Bu bağlamda bu gruptaki ergenlerin annelerinin tükenmişliğine ve etkin tedavinin önemine işaret ediyor olabilir. Geçmişte yapılan çalışmalar ile uyumlu olarak demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı olmasa da dışsallaştırma grubunda daha düşük olması önemlidir.

Dışsallaştırma problemleri olan ergenlerin anne babaları çocuklara daha az söz hakkı tanımakta ve kararları birlikte almamaktadır (Kılıç ve Şener, 2005). Bu grup rahatsızlıklardaki iletişim zorlukları ve talepkar doğaları ebeveynlerin eşitlik ve demokratik tutum gösterme gibi tutumları daha az tercih ettiği bir ebeveynliğe yol açıyor olabilir. Ne yazık ki bu çalışmada gruplar arası fark istatistiksel anlamlılık sınırında kaldığı için ileri yorum yapılması mümkün değildir.

Erkeklerin kızlara göre daha fazla dışsallaştırma davranışı sergilemeleri sebebi ile ebeveyn tutumunun, erkek cinsiyet üzerine daha az etkili olduğu düşünülebilir. Literatürde, bunu doğrulayan çalışmalar mevcuttur (Rothbaum ve Weisz, 1994). Ancak yapılan metaanaliz çalışmasında bu farklılık gösterilmemiştir (Pinquart 2017; Kuppens, Laurent, Heyvaert ve Onghena, 2013; Kawabata, Tseng, Gau, 2012). Çalışmamızda da yapılan metaanalizlerle uyumlu olarak, annelerin kız ve erkek çocuklarına karşı tutumlarda AHÇYTÖ'nde değerlendirilen boyutlar bakımından farklılık bulunmamıştır. Ebeveyn cinsiyetinin psikopatoloji üzerine etkisi olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur (Rothbaum, 1994). Rothbaum(1994) tarafından yapılan metaanaliz çalışmasında, annelik tutumlarının dışsallaştırma bozuklukları ile ilişkili olduğu bildirilmiştir. Çalışmamızda, ebeveyn

tutumları yalnızca annelere uygulanan bir ölçekle değerlendirdiğimizden ebeveyn cinsiyetinin psikopatoloji üzerine değiştirici etkisini inceleyemedik.

Çalışmanın kısıtlılıkları, kesitsel doğası nedeniyle anne-baba tutumları ile tanısıl gruplar arasında nedensel bir ilişkinin kurulamamasıdır. Bunun için izlem çalışmalarının yapılmasına ihtiyaç vardır. Başka bir kısıtlılık da, ölçeklerin ebeveynler tarafından doldurulması sebebi ile tek başına gelen ergenlerin çalışmaya dahil edilmemiş olmasıdır. Aşırı koruyucu anneliğin yüksek çıkması bununla ilgili olabilir. Ancak çalışmamızda çıkan sonucun geçmişte yapılan çalışmalar ile benzer nitelikte olması sebebi ile bunun küçük bir etki olduğunu düşünmekteyiz. Bunun haricinde çalışmanın klinik örnekleme yapılması, kontrol grubunun olmaması, aile tutumuna yönelik değerlendirmenin yalnızca anne bildirimlerine dayanarak yapılmış olmasıdır. Baba tutumunu dolaylı yoldan değerlendirilmiştir. Buna karşın, çalışmanın geçerliliği güvenilirliği yapılmış ölçekler ile yapılmış olmadı, komorbid tanısı olan vakaların çalışmaya dahil edilmemiş olması, çalışmanın güçlü yanlarıdır.

Sonuç olarak bu çalışmanın, olumsuz anne baba tutumlarının ergenlerin psikopatolojilerinde rolü olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ebeveyn tutumlarının ve aile hayatının sağaltım sonuçlarını da etkileyebileceği göz önüne alındığında tedavi sırasında ergene yönelik müdahalelere ek olarak ebeveyn tutumlarına yönelik yapılacak müdahalelerin tedavi sonuçlarını olumlu etkileyeceği; Etkin psikiyatrik tedavilerin olumsuz ebeveyn tutumlarına da etkisinin olabileceğini söylemek mümkündür. Ergen psikopatolojileri ile ebeveyn tutumları arasındaki karşılıklı nedensel etkileşimin ayrıntılandırılması için ileri çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Basu, S. ve Deb, A. (1996). Parent training in children with attention deficit-hyperactivity disorder: An integrated approach for greater effectiveness. *Indian J Clin Psychol*, 23, 184-191.
- Baldwin, A. L. (1948). Child development. *Socialization and the Parent Child Relationship*, 19, 127-136.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4 (1), 1-103.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Cesur, S. ve Küyel, N. Ö. (2010). Ebeveyn tutumları ve gençlerin ahlaki muhakeme ve ahlaki yönelimleri arasındaki ilişkiler. *Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology*, 29, 65-91.
- Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., Fox, N. A., Usher, B. A. ve Welsh, J. D. (1996). Individual differences in emotion regulation and behavior problems in preschool children. *Journal of Abnormal Psychology*, 105, 518 – 529.
- Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Demirkaya, S. K., & Abalı, O. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi dönem davranış sorunları ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(1), 67-74.
- Dornbusch, S.M., Ritter, P.L., Leiderman, P.H., Roberts, D.F., Fraileigh, M.J. (1987)The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58, 1244-1257.

- Ferguson, C. J. (2013). Spanking, corporal punishment and negative longterm outcomes: A meta-analytic review of longitudinal studies. *Clinical Psychology Review*, 33, 196–208. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2012.11.002>
- Gottfredson, T. M. ve Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Hoza, B., Owens, J.S., Pelham, W.E., Swanson, J.M., Conners, C.K., Hinshaw, S.P., ... Kraemer, H.C. (2000). Effect Of Parent Cognitions On Child Treatment Response In Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *J Abnorm Child Psychol*, 28,569-583.
- Janssens, A., Goossens, L., Van Den Noortgate, W., Colpin, H., Verschueren, K. ve Van Leeuwen, K. (2015). Parents' and adolescents' perspectives on parenting: Evaluating conceptual structure, measurement invariance, and criterion validity. *Assessment*, 22, 473–489. <http://dx.doi.org/10.1177/1073191114550477>
- Jewell, J. D. ve Stark, K. D. (2003). Comparing the family environments of adolescents with conduct disorder and depression. *Journal of Child and Family Studies*,12, 77 – 89
- Kawabata, Y., Tseng, W-L. ve Gau, S. S.-F. (2012). Symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder and social and school adjustment: The moderating roles of age and parenting. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 177–188. <http://dx.doi.org/10.1007/s10802-011-9556-9>
- Kendir, M.E. ve Demirli, C. (2016) Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. *Education Sciences*, 11(3), 96-113
- Keskin, G. ve Çam, O. (2008). Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi/Relationship between mental health, parental attitude and attachment style in adolescence. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(3), 139.
- Kılıç, B.G. ve Şener, Ş. (2005). DEHB olan çocuklarda karşıt olma-karşı gelme bozukluğu/davranış bozukluğu eş hastalanımında aile işlevleri ve psikososyal değişkenlerin karşılaştırılması. *Türk Psikiyatri Derg*, 16, 21-28.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri.M.U. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 71 – 87.
- Kuppens, S., Laurent, L., Heyvaert, M. ve Onghena, P. (2013). Associations between parental psychological control and relational aggression in children and adolescents: A multilevel and sequential meta-analysis. *Developmental Psychology*, 49, 1697–1712. <http://dx.doi.org/10.1037/a0030740>
- LeCompte, G., LeCompte, A., & Özer, S. (1978). Üç sosyoekonomik düzeyde Ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: Bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji dergisi*, 1(1), 5-9.
- Loeber, R., Burke, J. D., Lahey, B. B., Winters, A. ve Zera, M. (2000). Oppositional defiant and conduct disorder: a review of the past 10 years, part I. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(12), 1468-1484.
- Maccoby, E. (1983). *Social Development: Psychological Growth and the Parent Child Relationship*. New York, Harcourt Brace Jovanovich.
- Muris P., van Brakel A.M.L, Arntz A., Schouten E. (2011) Behavioral inhibition as a risk factor for the development of childhood anxiety disorders: a longitudinal study. *J Child Fam Stud*. 20:157-170.
- Mussen, P. H. ve Conger, J. J. (1956). *Child development and personality*. Oxford, England, Harper
- Odağ C.(2009). *Nevrozlar 3*. İzmir: Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Eğitim Hizmetleri, Org. Ltd. Şti. Yayınları:12
- Özbaran, B., Tamar, M., Yüncü, Z., Bildik, T., Demiral, N., & Erermis, S. (2009). Majör depresif bozukluğu olan gençlerden oluşan bir klinik örnekleme anne-baba tutumlarının

değerlendirilmesi/Evaluation of parental attitudes in a clinical sample of adolescents with major depressive disorder. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(2), 109.

Pavlidis, K. ve McCauley, E. (2001).Autonomy and related-ness in family interactions with depressed adolescents. *J Abnorm Child Psychol*, 29,11-21.

Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. *Developmental psychology*, 53(5), 873.

Roeser, R., Eccles, J. ve Strobel, K. (1998). Linking the studyof schooling and mental health: Selected issues andempirical illustrations at the level of the individual. *Educational Psychologist*, 33, 153 – 176.

Rothbaum, F. ve Weisz, J. R. (1994). Parental caregiving and child externalizing behavior in nonclinical samples: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 116, 55–74.
<http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.116.1.55>

Schaefer, E. S., & Bell, R. Q. (1958).Development of a Parental Attitude Research Instrument. *Child Development*, 339-361.

Schreier A., Wittchen H.U., Höfler M., Lieb R. (2008). Anxiety disorders in mothers and their children: prospective longitudinal community study. *BJP*, 192:308-309.

Steinberg, L., Lamborn, S.D., Dornbusch, M.S., Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement and encouragement to succeed.*Child Development*, 63, 1266-1281.